

Notitie

Stichting
Senia

WERELDBIBLIOTHEEK

Spinoza

in 107
vragen &
antwoorden

Jan Knol

Notitie

Spinoza in 107 vragen & antwoorden

Jan Knol

Colofon

Jaar van uitgave: 2015
Taal: Nederlands
Uitgever: Wereldbibliotheek
ISBN: 9789028426351

Auteur leeswijzer: ©Ton van Mourik
Uitgever Leeswijzer: Stichting Senia / of samenwerking
Senia-nummering: Fi16-10

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stichting Senia.

Boekbespreking en gesprekshandleiding

Spinoza in 107 vragen & antwoorden – Jan Knol

TEN GELEIDE

Op de boekenlijst van Senia staan twee boeken, die met Spinoza te maken hebben. Het eerste is de roman met als titel *Het raadsel Spinoza* geschreven door Irvin S. Yalom. Het tweede boek is *Brieven over het kwaad* waarin Spinoza correspondeert met Willem van Blijenbergh. Spinoza is dan bekend geworden als afvallige van de Joodse godsdienst en Willem van Blijenbergh is een handelaar en overtuigd calvinist.

ACHTERGROND

De beide leeswijzers vertellen niets over de persoon Spinoza. En het is nuttig om iets van diens achtergronden te kennen.

Benedictus de Spinoza (1632-1677) werd in Amsterdam geboren als zoon van Portugees-Joodse immigranten, die gevlucht waren voor de Jodenvervolging. Nadat zijn vader was overleden, zette hij diens handel in zuidvruchten en noten voort, totdat bleek dat hij behalve de zaak ook schulden had geërfd. In 1656 werd hij uit de synagoge verstoten op beschuldiging van ketterij. In 1661 verhuisde hij naar Rijnsburg, waar hij zijn ideeën opschreef. Het werk aan zijn belangrijkste boek, *Ethica*, werd onderbroken door een fel debat over de vrijheid van denken. Spinoza verzette zich tegen de verdere beperking van die vrijheid in zijn *Theologisch-politiek traktaat* (1670). In 1672 kwam Willem II als stadhouder aan de macht. Hij verbood Spinoza's pleidooi voor die vrijheid. In 1677 overleed Spinoza aan een longziekte. Pas daarna werden zijn *Ethica* en het *Traktaat* gepubliceerd.

AARD VAN DE BOEKEN

In *Het raadsel Spinoza* worden de vragen, die Spinoza zich stelde, in fictieve dialogen en teksten opnieuw gesteld. In *Brieven over het kwaad* gaat het met name over vrijheid, over de vrije wil en determinisme. Het doel van *Spinoza in 107 vragen en antwoorden* is het werk van Spinoza toegankelijker te maken. Immers, Spinoza is een filosoof, die uiterst lastige werken heeft geschreven. De antwoorden zijn vaak meditatief van aard.

De drie boeken samen maken het – ieder op eigen wijze – mogelijk centrale thema's uit Spinoza's denken te bespreken.

In *Spinoza in 107 vragen en antwoorden* spreekt Spinoza bij monde van de auteur Jan Knol – naast de vrijheid - over de volgende thema's/onderwerpen: God en de schepping, affecten en de scheiding tussen kerk en staat.

Eigenlijk is het belangrijkste Spinoza's monistische gedachte, dat God identiek aan de natuur is en de natuur dus identiek aan God is (God=Natuur). Dat komt in Knol's boekje tot uitdrukking in het gebruik van "God/natuur". En dan wordt meteen duidelijk, waarom Spinoza in

zijn tijd door zijn geloofsgenoten in de ban werd gedaan. In hun visie is God de Schepper van de natuur - van al wat in die natuur voorkomt. In de beleving van de geloofsgenoten wordt God nu 'gereduceerd' tot dat wat natuur is. En die visie heeft grote consequenties. De implicatie is immers, dat er geen schepping, doel of hiernamaals is, maar dat alles zich in het hier en nu afspeelt.

Een tweede element, dat Knol in zijn boekje aanroert is het idee van de affecten. *Een affect is een aandoening van ons lichaam door andere lichamen waardoor het lichaamsvermogen vermeerderd of verminderd wordt, én tegelijk de idee ervan (blz. 82)*. In Knol's woorden: *affecten zijn gemoedsaandoeningen, emoties, passies, reacties, hartstochten, (zie blz. 82 en verder)*

En dan natuurlijk het idee van vrijheid. Wat een onderdeel van die vrijheid is, is de gedachte van secularisatie: de scheiding van kerk en staat. Is het dan raar, dat Spinoza in de 17^e eeuw, waarin in Nederland geloof en staat elkaar zó beïnvloedden, ook vanwege deze opvatting in de ban werd gedaan?

KORTOM

**Het raadsel Spinoza* is een roman, waardoor Spinoza's filosofie fragmentarisch en gedeeltelijk aan de orde komt;

**Brieven over het kwaad* geeft inzicht in het zoeken naar waarheid. Voor Spinoza ligt het antwoord bij wetenschap en filosofie, bij Van Blijenbergh ligt dat in de Bijbel.

* *Spinoza in 107 vragen en antwoorden* is een inleiding op de filosofie van Spinoza, bedoeld voor de geïnteresseerde lezer.

INFORMATIE OVER DE AUTEUR

Sinds 2011 was Jan Knol (1946) emeritus predikant te Smilde. Jan Knol heeft zich ten doel gesteld Spinoza's werk zo dicht mogelijk bij de 'gewone' mensen te brengen. Hij rekende zichzelf ook tot die groep: hij wordt de 'ambassadeur van Spinoza' genoemd. Hij overleed op 5 mei 2016.

<http://spinoza.blogse.nl/log/jan-knol-de-onvermoeibare-heraut-van-spinoza-is-dood-1946-2016.html>

VERDER LEZEN

Naast de al genoemde titels *Ethica* en *Theologisch-politiek traktaat* zijn de volgende titels, geschreven door Jan Knol, wellicht ook interessant:

- *En je zult spinazie eten;*
- *Spinoza's intuïtie;*
- *Spinoza uit zijn gelijkenissen en voorbeelden;*
- *Spinoza's 259 stellingen van de Ethica;*
- *Spinoza – korte verhandeling over God, de mens en zijn geluk.*

Deze boeken zijn uitgegeven bij de Uitgeverij Wereldbibliotheek, Amsterdam.

De internetadressen die hieronder genoemd worden, vindt u ook op de website www.senia.nl bij "Filosofie" bij het betreffende boek.

ANDERE TIPS

In Amsterdam zijn nog veel sporen te vinden van en over Spinoza. Op www.routeyou.com is een wandeling te downloaden, die langs belangrijke "Spinoza-relevante" plekken gaat.

In Rijnsburg is Spinoza's voormalige woonhuis ingericht als museum: Spinozalaan 9. (www.spinozahuis.nl)

In 's-Gravenhage staat aan de Paviljoensgracht 72-74 het huis, waar Spinoza in 1677 overleed.

In Amsterdam is de St. Internationale Spinozaprijs gevestigd. (www.spinozalens.nl).

REACTIES UIT DE PERS

'Dit boek vormt een goede kennismaking met het werk van Spinoza; beknopt, helder en toegankelijk. (www.volzin.nu , zoek op Spinoza)

'Dit boek biedt op toegankelijke wijze 107 vragen met, je zou het ook kleine meditatie's over de vraag kunnen noemen, antwoorden. Antwoorden die je aan het denken zetten, je verwarren, weerstand oproepen en wat dies meer zij. Het helpt je om met het 'echte' werk van Spinoza aan de slag te gaan.' [8weekly](#)

VOOR WIE MEER WIL WETEN / BRONNEN

- De leeswijzers bij "Het raadsel Spinoza" en "Brieven over het kwaad".
- Dagblad Trouw, 1 december 2015;
- Spinoza: Briefwisseling, Uitgeverij Wereldbibliotheek, 1977.